

Н.І.ГОЛОВАЧУК,
старший викладач,
заслужений майстер народної творчості України
(м.Хмельницький)

Розвиток моральності майбутніх учителів початкових класів як невід'ємний елемент виховної роботи

У статті розглядається змістове наповнення моральності та загальні засади її формування у майбутніх учителів початкових класів.

Ключові слова: мораль, моральність, виховання, виховна робота.

Постановка проблеми у загальному вигляді... У нових соціально-економічних умовах особливої актуальності набувають проблеми удосконалення системи морального виховання учнівської молоді, починаючи з початкової ланки освіти. Визначальним чинником у цьому є високий рівень вихованості, культури та моральності педагога. Тому перед вищими педагогічними навчальними закладами постало завдання удосконалення змісту і методики морального виховання майбутнього учителя.

„Суспільна моральна свідомість, носієм якої є суспільство, акумулює не тільки і не стільки моральну практику сучасників, а значною мірою використовує досвід минулих поколінь та історичних епох, їх пошуки і досягнення. Суспільну моральну свідомість також структурують за двома рівнями. Основою емоційно-почуттєвого її рівня є моральні почуття, невідрефлектовані моральні судження й відповідні оцінні уявлення, судження. Такий рівень свідомості та її компоненти відрізняються нечіткістю, суперечливістю і пов'язані з безпосередніми потребами людини, носять більш конкретний, поєднаний з інтересами соціальних груп, спільнот, прагматичний, утилітарний характер. Раціонально-теоретичний рівень суспільної моральної свідомості спрямований на вирішення головних питань сенсу життя, має чіткий, послідовний, раціональний і системний характер. Це за своєю суттю – моральна філософія, або етика [5, с.2].

Виховання є невід'ємним елементом будь-якої освітньої системи, незалежно від того, у якому типі навчального закладу воно здійснюється. Тобто виховний процес охоплює як дошкільну освіту, так і загальну середню, професійно-технічну та вищу. Спроможність педагогічними працівниками формувати у майбутніх педагогів й прищеплювати систему моральних цінностей залежить від їхнього рівня як загальнопрофесійної, як і моральної вихованості.

Аналіз досліджень і публікацій... Науковцями проведено низку досліджень з проблем виховання духовної та моральної культури у молоді. Так, означена проблема розглядається у працях В.Білоусової, Н.Ганнусенко, К.Журби, В.Киричок, С.Магушкіної, Р.Мандрищук, Н.Острогляда, Л.Осьмак, В.Павленчик, О.Пшеничнюк, Н.Сідячевої, О.Феокгістової, С.Циганок, Д.Чернілевського, К.Чорної та ін.

Формування цілей статті... Метою статті є дослідження понять, що мають зв'язок із поняттям „моральність”, з'ясування їх сутності та висвітлення основних засад морального виховання майбутніх учителів початкових класів.

Виклад основного матеріалу... „Виховання – соціальне, цілеспрямоване створення духовних, матеріальних, організаційних умов для розвитку людини. Категорія виховання – одна з основних в педагогіці. Історично сформувалися різні підходи до її розгляду.

Виховання (як суспільне явище) – функція суспільства з підготовки молодого покоління до життя, що здійснюється усім соціальним ладом: суспільними інститутами, організаціями, церквою, засобами масової інформації і культури, сім'єю і школою в інтересах передачі новим поколінням суспільно-історичного досвіду і підготовки до результативної праці.

За визначенням Г.Коджаспірової та О.Коджаспірова, виховання як педагогічне явище – це цілеспрямована змістовна професійна діяльність педагога, що сприяє максимальному розвитку особистості дитини, входженню в контекст сучасної культури, становленню її як суб'єкта власного життя, формуванню її мотивів і цінностей [6, с.23-24].

За визначенням Д.Чернілевського, О.Пшеничнюк, Н.Сідячевої, виховання моральне – це „цілеспрямоване формування системи моральних ставлень, здатності до їх удосконалення і вміння діяти з урахуванням суспільних моральних вимог і норм, міцної системи звичайної повсякденної моральної поведінки” [6, с.24].

Р.Мандрищук мораль розглядає як вираження духовності, регулятор поведінки особистості. Науковець зазначає, що мораль – це система поглядів і уявлень, що складається із сукупності

писаних і неписаних правил, норм і принципів, що визначають поведінку, дії людини в конкретному середовищі [4, с.7].

„Моральність є основою, базовим компонентом духовного світу особистості. Цей феномен можна віднести до загальнолюдських цінностей, оскільки існують універсальні і вічні основи духовного світу особистості. Проте різні народи в різні часи вклали в ці поняття свій специфічний зміст. Тому типів духовності цивілізація знає стільки, скільки існує релігійних вірувань і більш-менш ґрунтовних філософських вчень і теорій” [1, с.8].

„Якщо під мораллю розуміти тільки свідомість, то відокремлення від діяльності принизило б зміст моралі. Свідомість формується, щоб об'єктивуватися, тобто стати людськими діями і взаєминами. Тому термін мораль часто є синонімом слова моральність. Однак деякі автори підкреслюють, що поняття моралі стосується об'єктивного, суспільного боку явища, а моральність – суб'єктивний, індивідуальний бік того ж явища [6, с.277].

Кожен учитель початкових класів працює із дітьми і відповідно формує майбутнє нашої держави, адже задатки моральності закладаються людині ще з дитинства не тільки батьками, оточуючим середовищем, а й педагогічними працівниками.

„Духовне виховання – це система, уклад життя в родині й школі, умова, яка забезпечує здійснення розумового, інтелектуального, емоційно-чуттєвого розвитку дитини та формування її світогляду; передача молодому поколінню морально-етичних ідеалів, ідей, уявлень народу, виражених у народній творчості, та інших художньо-мистецьких цінностей. В українців традиційне виховання пов'язане із релігійністю” [4, с.7].

Майбутні учителі початкових класів мають бути з високим рівнем моральності, так як від них певною мірою залежить загальний рівень культури суспільства. Здійснюючи моральне виховання студентів, педагогічний працівник має застосовувати відповідні методи, прийоми, підходи, засоби, які допоможуть йому більш повно донести до студента відповідну інформацію.

Обґрунтовуючи особливості виховної системи, необхідно зауважити, що педагогічний працівник має обирати оптимальний зміст виховання, організовувати самовиховання студентів, враховувати особливості кожного студента при організації виховної діяльності, комплексно проектувати завдання виховання, використовувати індивідуальні (групові) форми й методи роботи зі студентами, координувати вплив на особистість студента.

К.О.Журба визначає етапи технологій формування духовної культури у дітей, до яких відносить: „оволодіння необхідними знаннями, які служать основою духовної культури індивіда і в той же час являються досвідом духовного розвитку людства; формування стійких переконань у дітей в процесі навчальної та виховної роботи; формування емоційної сфери у дітей, позитивної мотивації до духовного зростання; формування духовних цінностей, запитів, потреб та інтересів у дітей; формування поведінкових стереотипів, які б відповідали нормам поведінки, законам високої духовності і моралі; організація процесу самоосвіти і самовиховання дітей, розвиток творчих здібностей [2, с.11].

Майбутні учителі будуть навчати і виховувати нові покоління людей. Тому дуже важливим є доведення до їх розуміння положення, що організована система в державі буде більш дієвою, більш сприйнятною її громадянами, коли в ній норми позитивного права будуть за своєю суттю відповідати нормам природного права.

„Покликання педагога як однієї з вищих духовних здібностей – безкорисливій любові до людей. Без неї працювати в освітній установі дуже важко і навіть шкідливо. З нею ж – з любов'ю, як з рятувальним колом, викладач безстрашно кидається в бурхливе море взаємодій і взаємин молоді, що навчається, з бажанням заспокоїти цю стихію і навчити студентів плавати.

І.Льїн твердив, що педагогіка є мистецтвом робити людину етичною” [6, с. 127].

Отже, знання правил морального життя, користування ними та застосування у життєвих ситуаціях є основою вихованості не тільки педагогічних працівників, а й громадян у цілому.

На нашу думку, моральність виступає ширшим поняттям, ніж духовність. Але означена друга категорія є невід'ємною частиною першої. З цією метою у процесі організації виховної роботи куратором групи доцільно використовувати вічно діючі джерела природного права. Наприклад – 10 заповідей, що лягли в основу „Мойсеєва права” в початкових книгах Старого Завіту:

1. Хай не буде тобі інших богів переді мною.
2. Не роби собі подоби Бога.
3. Не призывай Імення Господа, Бога твого, надаремно.
4. Пам'ятай день суботній (недільний), щоб святити його!
5. Шануй батька та матір свою.
6. Не вбивай!
7. Не чини перелюбу!
8. Не кради!

9. Не свідкуй неправдиво на свого ближнього!

10. Не заздри! [3, с.24].

Інше джерело – Нагорна проповідь Ісуса Христа та ідеал моральної поведінки, що формулюється в його заповідях:

- Блаженні лагідні, бо землю успадковують вони.
- Блаженні вигнані за правду, бо їхнє Царство Небесне.
- Блаженні милостиві, бо помилувані вони будуть.
- Блаженні чисті серцем, бо вони будуть бачити Бога.
- Блаженні миротворці, бо вони синами Божими стануть.
- Блаженні вигнані за правду, бо їхнє Царство Небесне.

Говорячи про вічні основи духовного світу особистості, куратор групи формує у майбутніх учителів початкових класів норми моральної вихованості.

„Особливого значення в моральній регуляції набуває формування в кожній особистості здатності самостійно визначати свою лінію поведінки без зовнішнього контролю, спираючись на такі етичні категорії, як совість, почуття власної гідності, честь та ін. Адекватною формою моральної регуляції є саморегуляція, моральної оцінки –самооцінка, морального виховання – самовиховання” [1, с.7-8].

„Моделюючи виховний захід, важливо добирати інтерактивні техніки за такою схемою: колективні (мозкова атака, дискусії у великій групі, розминки та ігри, що змінюють напруження), групові (обговорення малою групою, дебати), колективно-групові (керовані фантазії, дослідження випадків, рольові ігри), індивідуальні (коло, анкетування, творча праця, закінчення речень). Такий підхід допоможе класоводові залучати до творчої співпраці найневпевненіших у собі дітей, керувати їхньою колективною думкою так, щоб не знівельовати особисту думку кожного, а головне – спонукати всіх учасників заходу до конкретних дій [7, с.47-48].

Для формування позитивної спрямованості свідомості студентів й корегування їх антиморальної поведінки педагогічний працівник має співпрацювати із батьками. У разі необхідності педагогічний працівник зобов'язаний надати батьками методичну педагогічну допомогу. Основними формами роботи з батьками є загальновідомі батьківські збори, індивідуальні бесіди із батьками, відвідування сім'ї за місцем проживання. Серед інших організаційних форм роботи із батьками слід виділити консультації, педагогічні практикуми виконання батьками доручень та ін.

Висновки... Кожен педагогічний працівник у процесі виховної діяльності має переслідувати стратегічні завдання зі створення умов для всебічного розвитку студента й формування його особистості, у тому числі моральних якостей. Таким чином, педагогічний працівник має здійснювати індивідуальну роботу із студентом з метою коригування відхилень у поведінці й свідомого ставлення до моральних зобов'язань, активно формувати у колективі студентської молоді думку про несприйнятливність антиморальної поведінки, виховувати у студентів почуття товариськості та взаємоповаги.

Список використаних джерел і літератури:

1. Виховання моральності підростаючого покоління : наук.-метод. посіб. / [К. І. Чорна, В. О. Білоусова, Н. І. Ганнусенко, В. А. Киричок, Л. П. Осмак, В. О. Павленчик, О. Л. Феоктістова, С. Д. Циганок ; за ред. К. І. Чорної]. – К. : Богдана, 2005. – 288 с.
2. Виховання духовної культури у підлітків : метод. реком. / К. О. Журба. – К. : ТОВ „Інфодрук”, 2004. – 116 с.
3. Геник Л. Виховне значення десятих заповідей Божих (Декалогу) // Л. Геник // Завуч. – 2002. – № 3 (117). – січень. – С. 23–27.
4. Мандрищук Р. А. Моральність і духовність – найвищі цінності у вихованні сучасної молоді / Р. А. Мандрищук // Класному керівнику усе для роботи. – 2011. – № 12 (36). – С. 7–9.
5. Острогляд Н. В. Вплив сім'ї на розвиток морально-етичних якостей дитини / Острогляд Н. В., Матушкіна С. С. // Класному керівнику усе для роботи. – 2011. – № 12 (36). – С. 2–6.
6. Чернілевський Д. В. Духовна культура особистості : навч. посіб. / Чернілевський Д. В., Пшеничний О. В., Сідячева Н. В. – Київ-Вінниця : Академія креативної педагогіки, 2009. – 384 с.
7. Шквир О. Л. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до класного керівництва : [моногр.] / О. Л. Шквир. – Хмельницький : ХГПІ, 2006. – 180 с.

Анотація

Н.И.Головачук

Развитие моральности будущих учителей начальных классов как неотъемлемая часть воспитательной работы

В статье рассматривается смысловое содержание моральности и общие направления ее формирования у будущих учителей начальных классов.

Ключевые слова: мораль, моральность, воспитание, воспитательная работа.

Summary
N.I.Golovachuk

Development of Morality of the Future Primary School Teachers as an Integral Element of Educational Work

The Content filling of morality and general bases of its forming for the future primary school teachers is studied in the article.

Key words: moral, morality, education, educational work.

Дата надходження статті: „21” серпня 2012 р.

УДК 378.147

І.Б.ГРИНЧЕНКО,

кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Харків)

Процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в країнах Європи і в Україні

У статті розглядаються засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у нових умовах, окреслено сучасний стан професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах Європи й України. В статті розглянуто основні напрями впровадження педагогічних технологій, у тому числі й інноваційних, у процес професійної підготовки. У роботі підкреслено необхідність системного впровадження інновацій в європейських країнах й Україні, реалізації нових цільових настанов, оновлення змісту, використання новітніх форм, засобів, методів навчання. Йдеться також про упровадження оновлених технологічних, науково-методичних матеріалів у навчальний процес вищого навчального закладу.

Ключові слова: професійна підготовка, інновації, майбутній учитель фізичної культури, ВНЗ Європи й України.

Постановка проблеми у загальному вигляді... При реформуванні вищої школи України винятково важливого значення набуває професійна підготовка майбутніх вчителів у вищих навчальних закладах, де забезпечується не тільки спрямування навчально-виховного процесу на озброєння майбутніх фахівців спеціальними знаннями, уміннями і навичками, а й розвиток професійно значущих якостей особистості майбутнього фахівця. Особливого значення набуває професійна підготовка фахівців з фізичного виховання та спорту, розвиток інтелектуального потенціалу, можливостей, інтересів, нахилів, мотивів і ціннісних настанов студентів. Сьогодні перед системою міжнародної вищої освіти постає проблема переходу від традиційної педагогічної парадигми до навчання інноваційного типу на основі розвитку основ проектування різноманітних педагогічних технологій і, насамперед, технологій розвитку і зміцнення здоров'я нації.

Концептуальні положення щодо змісту і організації професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах базуються на засадах Законів України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, Державної національної програми „Освіта” („Україна XXI століття”), Національної доктрини розвитку освіти, Болонської декларації (1999), Євросоюзу, рекомендаціях ЮНЕСКО, які наголошують на необхідності неперервності, гнучкості, доступності, відкритості, гуманістичної спрямованості фізкультурної освіти.

Нова концепція розвитку фізичної культури України обумовлює необхідність відповідних змін у підготовці майбутніх учителів фізичної культури в системі вищої педагогічної освіти. В останні роки помітно зріс інтерес до вивчення ролі і місця фізичної культури в системі вищої освіти, переглядаються сформовані раніше підходи. Це знаходить висвітлення в змісті нового освітнього стандарту, нових навчальних планах і програмах, пошуку шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх учительських кадрів.

Професійна підготовка майбутнього учителя фізичної культури у вищій педагогічній школі являє собою процес становлення його особистості, розвитку загальної і професійної педагогічної культури, компетентності, професійних компетенцій, що виступають передумовою ефективної майбутньої професійної діяльності вчителя в ЗОШ. Професійна готовність майбутнього учителя фізичної культури виступає як цілісний стан особистості, що виражає якісні характеристики її спрямованості, свідомості, професійної позиції, іміджу, рівня оволодіння професійно-педагогічними діями. Перед професійною підготовкою студентів – майбутніх учителів фізкультури – постало завдання всебічного гармонічного розвитку особистості школяра, його духовного, фізичного і психічного здоров'я.